

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

שבת-קודש פרשת יתרו

יום שלישי,

כ"ב בשבט

י"ט בשבט

שחרית: בקריאת-התורה קוראים את עשרת-הדברות בטעם העליון. בשעת הקריאה עומד הקהל, ופניו אל ספר-התורה.
הפטרה: "בשנת מות... זרע קודש מצבתה" (ישעיה ו').

1) אדמוה"י היה קורא בתורה את עשרת-הדיברות דפרשה זו בנוסח-טעמים השונה מהנוסח דקריית כל השנה, וגם מהנוסח דעשרת-הדיברות דפרשת ואתחנן, וכן נהגו גם כל בניו. הוא לימד זאת להרה"ק הרביש בן אדמו"ר הצמח"צ, שקיבל זאת להרה"ק הרז"א אחי כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב נייע (לקוט-דיבורים ח"ב עמ' 459, וראה גם תולדות אדמוה"י ח"ד עמ' 1070).
המנהג לקרוא את המרא"ד-אתרא לעלייה זו (מג"א ס"י תכח ס"ק ח) אינו אחד מימנהגי חב"ד (אלא אם כן יש המנסים לערער על תוקפם של הרבנים – יתורת-מנחם – התועודיות תשמ"ז ח"ב עמ' 490, עיי"ש).
2) לוח כולל-חב"ד, כדעה האחרונה בשו"ע אדה"י ס"י תצד ס"יא. ובשו"ע שם פסק, שגם לדעה זו היחיד קורא לעצמו (שניים מקרא ואחד תרגום וכד') בטעם התחתון. (ומתרגם פסוק בפסוק, כבכל התורה).
3) ספר-המנהגים עמ' 31. לוח כולל-חב"ד. זאת למרות שבשו"ע אדה"י ס"י תצד לא הובא המנהג, אם כי בלבוש שם הביאו; וש"ל החפש (בתשובת הרמב"ם, מהדורת בלאו ס"י רסג) מפני תרומת הצדוקים, שיאמרו שרק עשרת-הדברות כתובות בתורה (על-פי ברכות י"א) – כיוון שאינם מצויים בינינו. ובשו"ת כפי-הארן (ס"י לט, וכ"כ

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהדה"ק רלו"י מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ ז"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמים • ניצוצות • זמנים

תקומת

ערב שבת-קודש
פרשת יתרו
י"ח בשבט ה'תשס"ה

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

בירור ענייני הלכה ומנהג

ח. בתפילת ערבית כשיש חצי קדיש לאחר שמונה-עשרה, המתין הרבי עד סופו, בקדיש תתקבל עד לפני "תתקבל", ובליל שבת עד תום 'ויכולו'¹⁵.

ט. במקום שיש דוחק [או סיבה אחרת], "יכול לחזור למקומו מייד שפתח ש"ץ בקול רם", וכשאומרים פיוטים קודם קדושה, דהיינו למנהגנו בראש-השנה ויום-הכיפורים וכשאומרים תפילות טל וגשם, חוזר מייד שפתח הש"ץ בקול רם¹⁶.

י. הש"ץ ימתין כדי הילוך ד' אמות ויחזור למקומו (ובסוף החזרה אין צריך לפסוע, לפי שטומך על הפסיעות שבסוף קדיש תתקבל¹⁷), וכן יחיד שצריך לחזור ולהתפלל, או ליפול על-פניו מיושב¹⁸. ואם בעת שפסע הגיע הש"ץ לקדושה, יכול לחזור תיכף למקומו לומר קדושה במקומו¹⁹.

יא. חוזר למקומו גם כן בשלוש פסיעות בצורה הנ"ל, כאשר רגל ימין ראשונה.

שהרבי המתין עד סיום 'מחיה המתים' (בשנים תשכ"ט-תש"ל), והיו שחזר כבר ב'ונאמן אתה' (מנהגי מלך עמ' 19).
(15) וראה בעניין זה בס' אש"ישראל פרק כג הערה רל.

(16) שו"ע אדה"ז שם (ולא כמ"ש ערוך-השולחן ס"ק ג שימתין לתחילת הפיוט).
(17) שו"ע אדה"ז ס"ז, ספר-השיחות תש"ד עמ' 161, וכן נהג הרבי. "ואם לא התפלל בלחש רק בקול רם [כמו מי ששכח יעלה ויבוא בשחרית ומנחה דראש-חודש, ולכן ירד לומר חזרת הש"ץ], צריך לפסוע שלוש פסיעות אחר תפילתו שבקול רם מלבד הפסיעות שאחר הקדיש" – שו"ע אדה"ז שם, מהגהת הרמ"א ס"ה, מהאבודרהם. ופירש המ"א ס"ק יג הטעם, כי תחילה פוסע כשמיסים תחנונים של עצמו ב'אלוקי נצור', ורק אחר-כך אומר 'תתקבל' על של הציבור.
(18) שו"ע אדה"ז שם. בקצות השולחן שם סכ"ה העתיק משו"ע אדה"ז ס"ג את הדעה "וכן יחיד המתפלל צריך להמתין כשיעור שיגיע ש"ץ [מתחילת השמונה-עשרה] לקדושה", ולא ראיתי נזוהרים בו, ובשו"ע הקצר שם הביא זאת רק בהערה (85).

(19) קצות-השולחן שם, משערי-תשובה ס"ק ה (בשם ברכי-יוסף ס"ק ג). וכן כתב המשנה-ברורה ס"ק ט, ולא כמ"ש ערוך-השולחן ס"ד שימתין גם אז).

מינוי ל"התקשרות"

ניתן לקבל את גיליון "התקשרות"
ישירות הביתה באמצעות הדואר.

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים).
מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים).

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:
"התקשרות", מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר חב"ד 72915

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

י"ח בשבט ה'תשס"ה – כ"ה בשבט ה'תשס"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י"ח בשבט	הלי כלאים. פרק טי. הלי מתנות עניים... בפרקים אלו. פרק א.	הלי ביאת המקדש. פרק ג.	מל"ת מב. מ"ע קכ. מל"ת רי.
ש"ק	י"ט בשבט	פרק ב-ד.	פרק ד.	מ"ע קכא. מל"ת ריא. מ"ע קכג. מל"ת ריב.
א'	כ' בשבט	פרק ה-ז.	פרק ה.	מ"ע קכד. מל"ת ריג. מ"ע קכב. מל"ת ריד.
ב'	כ"א בשבט	פרק ח-י.	פרק ו.	מ"ע קל. קצה. מל"ת רלב.
ג'	כ"ב בשבט	הלי תרומות... בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ז.	מ"ע קכו. קכט.
ד'	כ"ג בשבט	פרק ד-ו.	פרק ח.	מל"ת קנד.
ה'	כ"ד בשבט	פרק ז-ט.	פרק ט.	מל"ת קלג. קלד.
ו'	כ"ה בשבט	פרק י-יב.	הלי איסורי מזבח... בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת קלה. קלו.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר		זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה	צאת הכוכבים
	72 ד' לפני הזריחה	120 ד' לפני הזריחה							
ו', י"ח בשבט	5.22	4.35	9.13	6.43	9.13	11.54	12.24	5.10.8	5.36
ש"ק, י"ט בשבט	5.22	4.34	9.13	6.42	9.13	11.54	12.24	5.11.7	5.37
א', כ' בשבט	5.21	4.34	9.13	6.42	9.13	11.54	12.24	5.12.6	5.38
ב', כ"א בשבט	5.21	4.34	9.13	6.41	9.13	11.54	12.24	5.13.5	5.39
ג', כ"ב בשבט	5.20	4.33	9.12	6.40	9.12	11.54	12.24	5.14.4	5.40
ד', כ"ג בשבט	5.20	4.33	9.12	6.40	9.12	11.55	12.25	5.15.4	5.40
ה', כ"ד בשבט	5.19	4.32	9.12	6.39	9.12	11.55	12.25	5.16.3	5.41
ו', כ"ה בשבט	5.18	4.31	9.12	6.38	9.12	11.55	12.25	5.17.2	5.42

* הזמנים מתייחסים לאזור השפלה. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטי" (שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י
יתרו	5.49	4.48	5.50	4.48	5.49	4.38	4.52	5.52
משפטים	5.55	4.40	5.56	4.55	5.55	4.45	4.59	5.58

עורך ראשי: מנחם-מענדל ברוד • עורך: שניאור-זלמן רודמן • הגהה: יוסף-יצחק איידלמן

מור"ל: מכון ליובאוויטש שיעורי צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169

אינטרנט: <http://chabad.org.il> דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

ג. "שיעור פסיעות אלו, לכל הפחות הוא כדי שיתן גודל בצד עקב, ולכתחילה לא יפסיע פסיעות גסות יותר מזה".⁶

ד. "ותחילה יפסיע פסיעה קטנה [כדי ליתן גודל שמאל בצד עקב ימין] ואחר-כך יפסיע פסיעה גדולה [כדי שיתן גודל ימין בצד עקב שמאל], ואחר-כך יפסיע באופן שיהיו רגליו שווים [זו אצל זו]".⁷

ה. "ובעודו כורע [לאחר סיום הפסיעות], קודם שיוקף, יתן שלום לשמאלו ולימינו, והורגלו להשתחות אחר-כך לפני ה' כעבד הנפטר מרבו".⁸ ולמעשה:

"הטיית והרכנת הראש בעת אמירת 'עושה שלום' של תפילת לחש, בעת אמירת:

עושה שלום במרומיו – הטיה והרכנה לשמאל המתפלל.

הוא – באמצע.

יעשה שלום עלינו – לימין המתפלל.

ועל כל ישראל ואמרו אמן – באמצע".¹⁰

ו. "יחיד שמתפלל בציבור וסיים תפילתו קודם לציבור, אין לו רשות להחזיר פניו לציבור עד שייסיים ש"ץ תפילתו".¹¹

ז. "במקום שכלו הג' פסיעות יעמוד (ויש מחמירים לעמוד במקום שפסע ולכוון שם רגליו כמו בתפילה עד שיגיע ש"ץ לקדושה"¹²) ולא יחזור למקומו (גם אם אנשים עוברים לפניו)¹³ עד שיגיע ש"ץ לקדושה".¹⁴

(5) ואפילו אם המקום צר, לפי שפחות מזה אינה נקראת 'פסיעה' כלל – שם ס"ו.

(6) מפני שנראה כרץ מלפני המלך – שם.

(7) קצות-השולחן סי' כ סכ"ד, משערי תשובה (שם ס"ק ט), שהביא זאת מברכי-יוסף (אות 1) שהביא מאורחות-חיים (הל' תפילה סי' כח) בשם גדול אחד (והמוסגר שבפנים הוא ביאור הקצות-השולחן על זה). הרבי פסע (גם בקדיש) ארבע פסיעות, היינו עוד פסיעה גדולה לפני השוויית הרגליים. (להעיר משער-הכולל פ"ט סל"ט שהביא ממחרש"א בח"א יומא נגב, ועוד, וכן ערוך השלחן סי' ב, שקישרו עניין ג' פסיעות לפסיעות שרץ נבוכדנאצר לכבוד ה' בסנהדרין צו סע"א, ושם לגירסתנו הן ארבע). וכבר לימד הר"ח ר' מנחם-זאב ש"י גרינגלאס (מעורכי ס' המנהגים, משפיע ישיבת תומכי-תמימים במונטריאל) לתלמידיו, שאין זו הוראה לרבים.

(8) דלא כמנהג העולם שאומרים זאת תוך כדי פסיעה, וראה בבית-יוסף ד"ה וכתב עוד רבינו, ששולל זאת. ובס' מנהג ישראל תורה"א אות ב הביא מברכי-יוסף ויפה ללב, שכך היתה גירסת האורחות-חיים בגמרא (יומא נגב).

(9) שר"ע אדה"ז שם ס"א.

(10) ספר-המנהגים עמ' 12 מ"קונטרס נה", נדפס בס' המאמרים תש"ח עמ' 147 (ובשו"ע הקצר פ"ל סכ"ד יש כמה טעויות-דפוס בזה), שם נדפסה גם ההערה שבס' המנהגים [ראה בית-יוסף אורחות-חיים סי' נו] שם מדובר על כריעה בעושה שלום, ולא פירוש [ושו"ע ר"ס קכג ובנושאי-כלים] שם יש פירוש, ובו חסר "ועל כל ישראל...". הלבוש שם כתב, שיאמר זאת כשמשתחוה לבסוף לפניו (וכן כתבו האליה-רבא, השערי-תשובה, הפרמ"ג והלבושי-שרד). ואם-כן נותר רק ההבדל בזה שלפי השר"ע "הוא" נאמר יחד עם "יעשה שלום עלינו" לימין, ואילו לדידן "הוא" בפני-עצמו ומיכן באמצע]. וצ"ע. הר"ב נהג (בשנים הראשונות כמ"ש בס' המנהגים, והחל משנה מסוימת, וייתכן שעוד לפני הופעת ס' המנהגים, שינה להבא להלן. ועד"ז בקדיש) לומר: עושה – לימין, שלום – במרומיו – לאמצע, ותו לא. וכמובן שרק הנדפס בס' המנהגים שייך לרבים ולדרות.

(11) שו"ע אדה"ז סי' ס"ה (הטעמים: בט"ז ס"ק ה כתב שלא יסתכל במתפללים ויבטל כוונתם, ובלבוש הובא במ"א ס"ק ט כתב כדי שלא יחשורו שרילג בתפילה. אדה"ז לא העתיקם, אבל במראה-מקומות שלו (ברפוס הישן אות ל) ברור שהיתר כשהתחיל הש"ץ הוא גם לטעם הט", ודלא כמ"ש הפרמ"ג במשכנות שם).

(12) שם ס"ד.

(13) למרות ש'קצת מקפידין שלא יעבור אדם לפניהם בעוד שהם עומדין במקום שפסע, שלא יפסיק זה בין ששת פסיעותיהם', שו"ע אדה"ז שם ס"ה (וראה בזה בערוך-השולחן ס"ד. וצ"ב אם מנהגנו להקפיד בזה, ללא חזרה לפני הזמן).

(14) "שאם חזר למקומו מייד, דומה לתלמיד שנפטר מרבו ופסע לאחוריו וחזר מייד, שסופו מוכיח על תחילתו שלא פסע לאחוריו כדי ליפטר ממנו, אבל כשמיגיע ש"ץ לקדושה, נראה לכל שחזר בשביל הקדושה" – שם ס"ג. היו פעמים

במתן-תורה ניתן הכוח שעבודת כל אחד תהיה באופן ד"אחת דיבר אלוקים"

התחלת העבודה היא באופן ד"שתיים זו שמעתי", התחלקות לבי קווים – עשה ולא תעשה □ שלימות העבודה בקיום התורה ומצוות היא שנגרש בעבודת האדם בעולם שהעיקר הוא – לא מציאות העולם, אלא – התורה והמצוות, גילוי חכמתו ורצונו של הקב"ה □ משיחת ב"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. על הפסוק "וידבר אלוקים את כל הדברים האלה" דרשו חז"ל¹: "מלמד שאמר הקב"ה עשרת הדברות בדיבור אחד, מה שאי-אפשר לאדם לומר כן. אם-כן מה תלמוד לומר עוד אנוכי ה' אלוקיך ולא יהיה לך? שחזר ופירש על כל דיבור ודיבור בפני עצמו".² ונוסף על כללות אמירת כל עשרת הדברות בדיבור אחד, מצינו שהאמירה בדיבור אחד נתפרשה בפרטיות יותר:

- 1) פרשתנו כ.א.
- 2) מכילתא ופרשי" עה"פ.
- 3) פרטי הדעות באופן אמירת עשרת הדברות ושמיעתן על-ידי בני – ראה מילואים לתו"ש (פרשתנו) כרך טז עמ' רכא ואילך. וש"נ.
- 4) מכות בסופה (כד, רע"א).
- 5) תהילים סב,יב.
- 6) פרשי" מכות שם. – ומציין המקור: "במכילתא". ולהעיר, שבמכילתא* הובא הפסוק "אחת דיבר אלוקים גוי" בהדרשה "זכור ושומר שניהם נאמרו בדיבור אחד... שנאמר אחת דבר אלוקים שתיים זו שמעתי, ואומר הלא כה דברי כאש נאם ה'" (כדלקמן בפנים). וראה פרדר"א

(*) ובמכילתא דרשב"י הובא פסוק זה בנוגע לכל עשרת הדברות – "וידבר אלוקים, מלמד שהדברים שנאמרו כאן הן שנאמרו להלן שניהם לפניו אחד מה שאי-אפשר לפה לומר ואי-אפשר לה לאוזן לשמוע, כאן הוא אומר וידבר אלוקים את כל הדברים האלה, ולהלן הוא אומר אחת דבר אלוקים שתיים זו שמעתי, ואומר הלא כה דברי כאש נאם ה', מה אם זה נחלק למה ניצאות כך דיבור אחד יוצא למה מקראות... וראה תו"ש עה"פ שילה"ן קאי על עשה"ד שבמשנה תורה ששם נאמר "שמור", ועפ"י מתאים ושווה תוכן ב' הדרשות.
(**) כמכות שם: "תורה בנימטריא שית מאה וחד טרי הוי, אנוכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענוס".

תעשה¹², כמו ששנו רבותינו¹³ כל מקום שנאמר הישמר, פן ואל – אינו אלא לא תעשה¹⁴, ואף-על-פי-כן, נאמרו בדיבור אחד, כמו הדיבור אחד ד"אנוכי ולא יהיה לך", ש"אנוכי" הוא מצוות עשה ו"לא יהיה לך" הוא מצוות לא תעשה¹⁵.

ב. ויש לבאר תוכן כללות העניין דאמירת הדברות על-ידי הקב"ה "בדיבור אחד" אחת דיבר אלוקים – דלכאורה צריך להבין¹⁶:

כיוון ש"שתיים זו שמעתי" לפי ש"אי-אפשר לפה לומר ואי-אפשר לה לאוון לשמוע", שלכן "חזר ופירש על כל דיבור ודיבור בפני עצמו" – למה דיבר אלוקים אחת חזרו ופירש שתיים, ולא דיבר מלכתחילה שתיים?

ועוד וגם זה עיקר: על-פי הידוע שכל ענייני התורה הם הוראות בעבודת האדם ("תורה" מלשון הוראה¹⁷) – מהו הלימוד וההוראה בעבודת האדם מזה ש"אחת דיבר אלוקים", מה ש"אי-אפשר לאדם לומר כן"!

גם צריך להבין: מהו הטעם להכפל דאמירה בדיבור אחד ("אחת דיבר אלוקים") – לא רק בנוגע ל"אנוכי ולא יהיה לך" (ש"מפי הגבורה שמענום" – להיותם כללות עשרת הדברות, וכללות כל התורה כולה), אלא גם בנוגע

ל"זכור ושמור". ובפרט שהתוכן ד"זכור ושמור בדיבור אחד", עשה ולא תעשה בדיבור אחד – כלול בה"דיבור אחד" ד"אנוכי ולא יהיה לך", כידוע¹⁸ ש"אנוכי" כולל כל רמ"ח מצוות עשה, ו"לא יהיה לך" כולל כל סס"ה מצוות לא תעשה¹⁹.

ג. ונקודת הביאור בזה – שבהוספת "זכור ושמור בדיבור אחד" על ה"דיבור אחד" ד"אנוכי ולא יהיה לך" מרומזת השייכות "אחת דיבר אלוקים" לעבודת האדם:

ובהקדם הביאור במה שכתוב "וידבר אלוקים את כל הדברים האלה לאמר"²⁰ – ש"פירשו הוא לאמר ולדבר את כל דברי התורה מה שכבר נאמר למשה מסיני... כעניין דברי אשר שמתי בפיו"²¹, וכוח זה ניתן לישראל (בזמן קבלת התורה בעשרת הדברות) להיות הלכה היוצאת מפייהם דבר ה' ממש שנאמרה למשה מסיני²².

וכיוון שתיבת "לאמר" (שפירושה לומר דבר ה', שה' מדבר מתוך פיו) נתפרשה בנוגע ל"וידבר אלוקים את כל הדברים האלה", "שאמר הקב"ה עשרת הדברות בדיבור אחד", "אחת דיבר אלוקים", על כן צריך לומר שעניין זה ("אחת דיבר אלוקים") שייך וישנו גם

ככשים... כולן אמרן בבת אחת.

16 ראה תו"א פרשתנו ע"ד: "וצריך להבין כי מאחר שאין הארון יכולה לשמוע, למה השמיענו ה' כזאת, ולא היה תועלת היה בחינה זו".

17 ראה רד"ק לתהילים יט, ח. זח"ג נג, ג. ועוד.

18 תניא רפ"כ.

19 וראה זוהר פרשתנו צא, רע"א: "אנוכי ולא יהיה לך... ורא איהו זכור ושמור".

20 "דלכאורה, מילת לאמר אין לה הבנה, ואינה כמו כל לאמר שבמקרא שפי' לאמור לזולתו, משא"כ בעשה"ד א"א לפרש כן, שהרי כל ישראל שמעו, ופ"פ דיבר ה' את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה כו'" (תו"א פרשתנו סו, ב). וראה לקו"ת שה"ש מ, ב).

21 ישעיה נט, כא.

22 לקו"ת שם מא, א. ובכ"מ.

'ברכת הבנים' בערב שבת, סיום שמונה-עשרה

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

מנהגנו בדבר 'ברכת הבנים' בערב שבת

שאלה: מפני מה אין אנו (חסיד חב"ד) נוהגים ב'ברכת הבנים' בכל ליל-שבת?

תשובה: המקורות שצינו למנהג זה הם: מהאשכנזים – סידורי: יע"ק, 'עבודת ישראל'¹ ו'אוצר התפילות'², ומהספרדים – ספר 'כתר שם טוב'³.

כמדומה שאין למנהג זה מקור בכתבי האר"י ז"ל, ולכן לא הנהיגו זאת רבותינו נשיאנו בין חסיד חב"ד (כמו הרבה מנהגים רבים וטובים). באותם זמנים שנהגו רבותינו (והחסידים) בזה – בערב-יום-הכיפורים⁴ ולפני החופה⁵ – הודמנויות מיוחדות – יש לכך כנראה משמעות מיוחדת.

סיום שמונה-עשרה

א. "קודם שפוסע [לאחוריו], יש לו לכרוע⁶, ויפסע הג' פסיעות בכריעה אחת"⁷.

ב. "ועוקר רגל שמאל תחילה"⁸.

1 הוצאת 'אשכול' ח"א עמ' תרמ"ד. ושם מבאר הטעם, כי לביל שבת חל השפע, וראוי להמשיכו על הילדים שאין בכוחם להמשיכו על-ידי מעשיהם, ובפרט על הקטנים שלא טעמו טעם חטא.

2 עמ' 195.

3 דף שיב. שם כתב הטעם, לפי שבימות החול כועסים לפעמים על הבנים מחמת הטידות, ואולי הוציא חלילה קללה מפיו עליהם, לכן עם כניסת השבת והמנוחה מבטלים את כל הקפידות והקלות ע"י הברכות.

4 סימן רסב.

5 ואכן אין מזה מאומה בספר 'אבן השהם – שו"ע מכתבי האר"י', ירושלים תשמ"ח, סימן רעא.

6 ספר-המנהגים עמ' 58, 'אוצר מנהגי חב"ד' אלול-תשרי עמ' קצד.

7 כפי שנהג כ"ק אדמו"ר מהררי"צ ז"ע בנישואי בנותיו – ראה בס' נטעי גבריאל הל' נשואין פי"ג ס"א ובהערה, וש"נ. וכנראה שהיתה בידם מסורת על מנהג זה, כי גם לזה לא ציינו לכתבי האר"י ז"ל.

1 שו"ע אדה"ו סי' קכג ס"א. אם יש דוחק מאחוריו, מצדד הערוך-השולחן ס"ה שאפשר לפסוע גם לצדדים.

2 שיעור הכריעה – כשיעור שאר הכריעות (=כפיפות הגב) שבשמונה-עשרה "כדי שיתפקקו כל חוליות שבשרה" – קצות-השולחן סי' כ סכ"ד, ממשנה-ברורה (סי' קכג ס"ק א, שציין לביאור-הלכה סי' קיג ס"ד שהביא זאת מהרמב"ם הל' תפילה פ"ה ה"י"ב). בהנהגת הרבי לא ראינו כריעה כאן (וגם הכריעה שבשאר המקומות בשמו"ע היתה פחותה משיעור זה האמור בשו"ע אדה"ו סי' קיג ס"ד), וכמוכן אינה הוראה לרבים.

3 שו"ע אדה"ו שם (ולא הביא דברי זוהר פ' פינחס רכט, שהובא בכף-החיים שם ס"ק ג ובשו"ע-הוזהר שם ס"א, שזוקף אחרי כל כריעה וכו').

4 "הוראות כאילו כבר עליו ליפטר מלפני המקום" – שם ס"ה. ואיטר-רגל עוקר רגל ימין תחילה, שם, וראה פרטי הנהגין בשו"ע הקצר פ"ל הערה 81.

וגם כך יאמינו לעולם (יט, ט)

בסוף ימיו של הרב המגיד ממזריטש כבר התגבשה קבוצה של אברכים שהיו מקושרים לרבנו הזקן, והיה נוהג להתוועד עמם מזמן לזמן. באחת ההתוועדויות, שהתקיימה לפני חג השבועות, הקשה רבנו הזקן: מדוע אמר הקב"ה למשה "וגם כך יאמינו לעולם" – וכי בכך ביקש, כביכול, לתת שוחר למשה?!

ותירץ זאת על-פי פירוש רבי אברהם בן עזרא: ישראל פקפקו בנבואתו של משה. הם לא האמינו כי אמנם ייתכן שהקב"ה ידבר אל אדם וזה יישאר חי. לכן אמר ה' למשה "וגם כך יאמינו", היינו, שיאמינו כי אתה נביא.

מקשה על כך הרמב"ן: "לא ייתכן שזרע אברהם יטילו ספק בנבואה, כי האמינו בה מאבותם". לכן מפרש הרמב"ן את הכתוב בצורה שונה.

והמשיך אדמו"ר הזקן: כוונת הכתוב היא, שבני-ישראל אמנם האמינו בעצם עניין הנבואה, אלא שהטילו ספק אם משה הוא הנביא. על זה הבטיחו הקב"ה שבני-ישראל יאמינו שהוא הוא נביא ה'.

וסיים רבנו הזקן: כולם יודעים על הרב המגיד, אלא שמופקים הם אם הוא-הוא ("אויב ער איז דער")... עלינו אפוא לדעת כי הרבי שלנו (הרב המגיד) הוא-הוא הרבי.

באותו חג השבועות, אכן, הרגישו האברכים ברב המגיד את ה"אנוכי עומד בין ה' וביניכם"...

(ספר-השיחות תש"ד)

וקידשתם היום ומחר וכיבסו שמלותם (יט, י)

אומר אדמו"ר הזקן: "וקידשתם היום ומחר" – זה מלמעלה, אבל "וכיבסו שמלותם" צריך כל אחד ואחד לעשות בעצמו.

ומבאר כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק: "וקידשתם" נאמר למשה רבנו ול"אתפשטותא דמשה" שבכל דור ודור, אשר ביכולתם לקדש את "היום" ואת "המחר". אבל דרושה לכך הכנה, והיא, העבודה של "וכיבסו שמלותם" – לנקות את ה'לבושים' שהם המחשבה, הדיבור והמעשה. מלאכה זו – צריך כל אחד ואחד לעשות בעצמו.

(היום-יום עמי נט)

אנוכי ה' אלוֹקֵיךְ (כ, ב)

בחסידות מבואר בהרחבה שבמתן-תורה נפעלה המשכת השכינה למטה וניתנה האפשרות להחזיר קדושה בעולם הגשמי, עניין שיהיה בתכלית השלימות לעתיד-לבוא שאז יהיה העולם כולו חודר בקדושה באופן גלוי לעין כול.

ביטוי לכך שהקדושה חדרה בכללות העולם ניתן בכך שבשעת מתן-תורה "ציפור לא צווח... שור לא געה... העולם שותק ומחריש" – ומארבע רוחות העולם ומלמעלה ומלמטה נשמע הקול "אנוכי ה' אלוֹקֵיךְ".

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת יתרו תשמ"ה)

ב(לימוד התורה ד) האדם – לא בכוח עצמו (ש"א-אפשר לאדם לומר כן"), אלא בכוח זה ש"ה' מדבר בו ממש... פי יגיד תהילתך".

ועניין זה (שגם בעבודת האדם יש העניין ד"אחת דיבר אלוֹקים", עשה ולא תעשה ביחד)

קדושת השבת היא עניין אחד שנפעל הן על-ידי הלאו

ד"מחלליה מות יומת" והן על-ידי העשה ד"שני

כבשים" – "בדיבור אחד"

מרומז ב"זכור ושמור בדיבור אחד":

ב"זכור ושמור בדיבור אחד" בא ומתגלה החיבור דעשה ולא תעשה ("אנוכי ולא יהיה לך") במעשה האדם – "מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים" – שהלאו ("מחלליה מות יומת") והעשה באים בפועל ביחד ותוכנם אחד ("בדיבור אחד").

כלומר, קדושת השבת היא עניין אחד שנעשה על-ידי הלאו (שלילה) ד"מחלליה" והעשה (חיוב) ד"שני כבשים"²² – שקיום הלאו ד"מחלליה" (שברוך כלל מתקיים על-ידי שלילת העשייה) הוא על-ידי העשה (פעולה חיובית) ד"שני כבשים" (פעולה שבמקום אחד²³ היא חילול שבת), כיוון שעל-

"זכור ושמור":

החילוק בין מצוות עשה למצוות לא תעשה הוא – בפשטות – שמצוות עשה עניינם "עשה טוב", ומצוות לא תעשה עניינם "סור מרע". כלומר: מצוות עשה הם (בעיקר)²⁴ עניין חיובי, קום ועשה, שעל-ידם ממשך האדם גילוי אלוֹקות בנפשו (ועל-ידי זה גם) בעולם, ומצוות לא תעשה הם (בעיקר)²⁵ עניין שלילי, שב ואל תעשה, שהאדם מתרחק ושולל העניינים שהם היפך רצונו של הקב"ה, ועל-ידי זה נעשית גם שלילת וביטול רוח הטומאה שבעולם.²⁶

ואף שבהשקפה ראשונה התוכן דמצוות לא תעשה הוא (רק) שלילה, דחיית הרע, בהכרח

22) ולא באופן שהעשה רוחה או מתיר הלאו, ואפילו לא באופן שהעשה הוא תנאי בהלאו (שבמקום זה לא נאמר האיסור מלכתחילה) – כי, לימוד דין זה יכול להיות בשאר אופנים, ואין צורך באמירה "בדיבור אחד", "מה שאי-אפשר לאדם לומר כן" (ראה לקו"ש חט"ז עמ' 237 ואילך. וש"נ).

23) גם בנוגע להקרכת קרבנות בביהמ"ק – קרבנות שאין זמנם קבוע (ראה פסחים ריש פ"ו).
24) וער"ו בפקודת נפש בשבת – להדעה שלמרדכי ממש"נ "ושמרו בני ישראל את השבת", "כדי שישמור שבתות הרבה", ש"אין זה קרוי חילול אדרבה זה קרוי שמירת השבת" (נסמן בלקו"ש ש"ס).

25) ראה זבחים צא, רע"א. צפע"נ ר"פ קרח.

26) כי, מצד עניין ההתכללות שבכל ענייני קדושה, הרי, גם על-ידי המשכת וגילוי אלוֹקות נדחה ומתבטל רוח הטומאה (כמו שאור דוחה חושך), וגם על-ידי דחיית וביטול רוח הטומאה נמשך ומתגלה אור הקדושה, כיוון שע"ז מתקיים רצונו של הקב"ה.

27) ראה תניא פל"ז (ומ"ב): "ש"ה מל"ת – להפריד ש"ה גידים של דם נפש החיונית שבגוף שלא יינקו ויקבלו חיות בעבירה זו מאחת משלוש קליפות הטמאות... ורמ"ח מ"ע – להמשיך אור א"ס ב"ה למטה להעלות לו ולקשר ולייחד בו כללות הנפש החיונית שברמ"ח אברי הגוף", ובהמשך העניין (מח,א ואילך), שעבודתו של כאו"א מישראל פועלת גם בחלקו בעולם, ובצירוף כולם נעשית הפעולה בכל העולם כולו.

לומר שיש בזה (גם) עניין של חיוב.

ובקה"קם ביאור המהרש"א (בחידושי-אגרות) בפירוש מאמר רז"ל²⁸ "תרי"ג מצוות נאמרו לו למה, שס"ה לאוין... ורמ"ח עשה... תורה ציווה לנו משה מורשה²⁹, תורה בגימטרייה תרי"א הווי, אנוכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענוס... בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר³⁰ וצדיק באמונתו יחיה" – ש"הריבוי (תרי"ג מצוות) מצד המקבל, כי מצד הנותן ברוך-הוא כולם הם כמצווה אחת, וזה שכתוב אנוכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענוס, ואמרו במדרש... שאמר המקום עשרת הרברות בדיבור אחד מה שאיי-אפשר לבשר ודם לומר כן... כי הוא אחד ומצוותיו אחד ולא יקבלו ריבוי מצדו יתברך ברוך-הוא, והוא כי במצוות אנוכי שהיא אמונת הייחוד והיפוכה, לא יהיה לך... נכללו כל הלאוין ועשין, אלא שאי-אפשר לאדם לומר כן, כי מצד שהוא מוטבע בחומר ובזמן בא לו הריבוי... ושוב כלל כולם במצוות אמונה שהיא השורש ומקור לכולם".
ויש לומר, שעניין האחדות שבמצוות התורה הוא גם לאחרי ההתחלקות לב' הקווין דחיוב ושלילה ("אנוכי ולא יהיה לך"), ועד ל"הריבוי שמצד המקבל", רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה, כדלקמן.

ה. וביאור העניין:

גם מצוות לא תעשה ענינם המשכת וגילוי אלוקות (כנפש האדם, ועל-ידו גם בעולם)³¹, עניין חיובי, אלא שפעולת ההמשכה והגילוי (במצוות לא תעשה) היא (לא על-ידי עשייה, כבמצוות עשה, אלא) על-ידי העדר העשייה³², וטעם הדבר – "לפי ששורש הלא תעשה ממקום גבוה מאוד... על כן אין להם כלי למטה רק על-ידי שב ואל תעשה"³³, "שורשם מבחינת... שאינו בא עכשיו בהשגה נגלית (השגת החיוב) רק בבחינת השגת השלילה"³⁴, לכן הכלי למטה להמשיך גילוי זה אי-אפשר להיות על-ידי מצוות עשה שהיא קום ועשה... לא שייך כלי דהא לית מחשבה תפיסא ביה כלל, רק על-ידי לא תעשה, שלא לעשות המנגד... שהוא עניין השלילה מן המנגד כו"³⁵. ועל-פי זה יש לבאר תוכן ענינם של שס"ה מצוות לא תעשה לעתיד לבוא [דכיוון ש"התורה הזו לא תהיה מוחלפת"³⁶, בוודאי יהיו גם אז כל תרי"ג מצוות התורה (בשלימותם)³⁷], הן רמ"ח מצוות עשה והן שס"ה מצוות לא תעשה³⁸], אף שלא יהיה צורך בדחיית וביטול הרע מפני ש"את"³⁹ רוח הטומאה אעביר מן הארץ⁴⁰ – כי, עיקר המכוון במצוות לא תעשה הוא (לא דחיית וביטול הרע, אלא)

(28) מכות בסופה (כג, ט"ב ואילך).

(29) ברכה לג, ד.

(30) חבקוק ב, ד.

(31) וכמוגש גם בשם – "מצוות" – מצווה מלשון צוותא (והיבור), שעל-ידם נעשה החיבור דהאדם והעולם עם הקב"ה (ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ובכ"מ).

(32) ובלשון חז"ל "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצווה" (קידושין לט, ט"ב).

(33) לקו"ת פקודי ג, ב. ובכ"מ.

(34) "ההפרש בין תוארי השלילה לתוארי החיוב, שתוארי החיוב הם מורים על מהות הדבר מהו, ותוארי השלילה לא יודיענו דבר בשום פנים מן העצם המבוקש מה הוא, אלא שיודיענו שהוא מושלל מדבר המנגד וסותר לאותו העצם המבוקש ומהותו. ולכן לפי שהקב"ה הוא למעלה מהשגה ואין אפשר להשיג מהותו בשום פנים, ע"כ לא יתכן לומר עליו ית' התוארים יכול וחכם ורוצה... בלשון תוארים עצמיים (תוארי החיוב),

רק שהם נאמרו בלשון שלילה, היינו, עניין יכול שנאמר עליו ית' הוא מפשיט ממנו ית' כל מה שהוא היפך היכולת כו"³⁵ (שם ג, ו).

(35) שם ג, ד ואילך.

(36) עיקר הטי' מ"ג העיקרים.

(37) ואדרבה – קיום המצוות בזמן הזה הם "ציונים" לקיום המצוות לעתיד לבוא (ראה רמב"ן אחרי יח, כה), שאז יהיה קיומם בתכלית השלימות, "כמצוות רצונך" (ראה תו"ח ר"פ יחיא. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך. ובכ"מ).

(38) ובפרט ע"פ הדיוע שרמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת הם כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים של האדם (זח"א קע, ב. ועוד) – גם (ובעיקר) דאדם העליון [רמ"ח אברים דמלכא (ראה תקי"ז ת"ל (עד, טע"א)], ומה מובן גם בנוגע לשס"ה גידים דמלכא] – שבוה תלוי קיום מציאות האדם, גם דאדם העליון (כביכול).

(39) זכריה יג, ב.

(40) ראה תניא קו"א קס, א: "לע"ל כשיושלם

פרשת יתרו

וישמע יתרו (י"א)

"יתרו" – הוא על-דרך לשון הכתוב, "כיתרון האור מן החושך" (קהלת ב).

הכוונה הפנימית בזה היא, שיש יתרון באור כזה הבא ונובע מן החושך (לעומת אור רגיל, שלא בא מתוך החושך), בכך שהחושך עצמו הוא שנהפך לאור. כך אירע גם ליתרו: בתחילה היה כומר לעבודה-זרה ואחר-כך התגייר ונעמד בקרן אורה.

(לקוטי לוי'יצחק)

וישמע יתרו כהן מדין חותן משה (י"א)

הפרשה פותחת בשבחו של יתרו ומוכן מדוע היא מציינת את היותו "חותן משה", אבל איזה שבח יש בכך שהיה "כהן מדיין", כהן לעבודה-זרה?

אלא דווקא בשילוב שני התארים הללו כאחד נרמז יתרון האור מן החושך כיתרון החכמה מן הסכלות, אשר היה הכנה מתאימה למתן-תורה, שבו היה גילוי אלוקות בבחינת "ישת חושך תתרו":

"כהן מדיין", הקליפה שהיא תכלית הישות וממנה נובעים המדון והמריכה, מתהפכת לתכלית העילוי, עד לבחינת "חותן משה". וכן לאידך גיסא, יתרו פעל במשה ירידה ("חות דרגה") שהודות לה יכול היה משה, על-אף רוממותו, לשמש ממוצע בין הקב"ה לעם-ישראל ובין ישראל לתורה – ולהיות מקבל התורה.

(מאמר ד"ה 'וישמע ויתרו' – תשמ"ה)

ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי (י"ט)

בשעת מתן-תורה נתעלו ישראל לתכלית העילוי, כרכתיב (דברים ה), "פנים בפנים דיבר ה' עמכם", אף-על-פי שזמן קצר בלבד קודם לכן היו בתכלית השפלות – משועבדים בחומר ובלבנים במצרים. עלייה כזו לא היתה אפשרית אלא על-ידי רחמיו הגדולים של השם יתברך. זהו שרמו הכתוב:

העלייה של "ואביא אתכם אלי" בשעת מתן-תורה, בחינת "פנים בפנים", הייתה אפשרית רק על-ידי "כנפי נשרים" – מידת הרחמים שלמעלה (כי הנשר הוא רחמני, כפירוש רש"י כאן).

(סידור עם דא"ן)

ואתם תהיו לי ממלכת כהנים (י"ט)

כאן נרמזו כל שלוש המעלות (כתרים) שניתנו לישראל בשעת מתן-תורה – תורה, מלכות וכהונה:

"ואתם תהיו לי" – רומז לתורה, על-פי פירוש המכילתא: "שתהיו פנויין לי ועוסקים בתורה"; "ממלכת" – מלכות; "כהנים" – כהונה.

בשעת מתן-תורה היו לכל אחד ואחד מישראל את כל שלוש המעלות האמורות: שהרי כל אחד מהם היה פנוי לה' ועוסק בתורה; שני כתרים בראשו (שבת פז) – כמלך; והיה ראוי לאכול בקודשים (מכילתא) – כהונה.

(לקוטי-שיחות, כרך ח, עמ' 244)

לו עם ביצוע הדבר.

"סימן לחיות אמיתית"

בל' בשבט תשמ"ח שיגר הרבי מכתב בשפה האנגלית, ובו הוא מודה לפלוני על תנחומיו לאחר פטירת הרבנית ע"ה. מכתב זה הוא יוצא מהכלל, שכן על כל שאר מכתבי התנחומים השיב הרבי במענה כללי, בשיחה שנשא לאחר סיום ה'שבעה' (נרפסה בספר 'תורת-מנחם מנחם-ציון', כרך א, עמ' 276 ואילך). המכתב פורסם בתרגום (שם עמ' 311) ולהלן חלקו:

בי"ה, ל' שבט, היתשמ"ח

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

תי"ח מקרב לב על הבעת ההשתתפות בצער והתנחומים.

אנו אכן מתנחמים ברעיון ובמחשבה התמידיים שהנפטרת החשובה הורישה לנו את מעשיה הטובים שמילאו את כל ימיה. מעשים אלה ממשיכים להתקיים וממשיכים להתפתח – והרי צמיחה והתפתחות הם סימן לחיות אמיתית. נשמתה הנצחית – המשתקפת בפעולה הנמשכת של המוסדות – תמשיך להיות מקור השראה לכל אלה שחיים הושפעו מאורת חייה...

"הכל ממש יהיה לאגודת-חב"ד"

ביום הפטירה – כ"ב שבט תשמ"ח – לאחר ההלוויה, ביקש הרבי שעוד בימי ה'שבעה' יעבור כל רכוש של הרבנית לרשות אגודת-חסידי-חב"ד, והרבי יהיה גם מאושר כחוק על-ידי עורך-דין ובכית המשפט. הדבר נגע מאוד לרבי וכעבור מספר ימים הוציא הרבי

הוראה בכתב בנדון – כך סיפר המזכיר הרה"ח הרב חיים-יהודה שיחי' קרינסקי (בראיון לכפר חב"ד, כ"ב שבט תשנ"ו).

בספר 'נלכה באורחותיו' עמ' 232 פורסם צילום מגוף כתב-יד-קודש של הרבי ובו מביע רצונו הקרוש:

האומנם החוק שהבעל יורש הכל (כשאינו יוצאי חלצים)? באם יש – אפשר כמדומני להגביל למינימום – \$1 אף שכדאית השתדלות גדולה ביותר שהכל ממש יהיה לאגודת-חב"ד.

האפשר לרוז שהכל יגמר בתוך שלושים!

"השתתפות ממנה וממני"

יום א', כ"ד באדר תשמ"ח. ('יומן שנת הקהל תשמ"ח' עמ' 194, 192):

"במהלך חלוקת השרות לצדקה עוברים לפני הרבי הרה"ח הרב אברהם שמטוב ועמו הנדיב מר פרלמן ועוד נדיבים שהתגייסו להקמת 'קמפוס חיה מושקא' על-שם הרבנית וזוכים לקבל חופניים מברכותיו הקדושות. כאותו יום בצהריים התקיים האירוע (הנחת אבן הפינה ל'קמפוס חיה מושקא') שנמשך מספר שעות. בסיום, כשהקהל החל להתפור נראית לפתע המכונית של הרבי ברחוב ברוקלין. הרב אברהם שמטוב ומר פרלמן ממהרים להתקרב, ואז הרבי מוסר 470 דולר (כמניין 'חיה מושקא') ואומר את הדברים הבאים (בתרגום מאידיש):

אני נוסע אל הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר ואהיה גם אצלה. היום בלילה הוא יום הולדתה, וזה (470 הדולרים) השתתפות ממנה וממני. יהי רצון שנשמע בשורות טובות...

גילוי והמשכת דרגה ועלית באלוקות שיכולה לבוא רק בדרך השגת השלייה, שעניין זה נעשה רק על-ידי שלייה. – אלא, שכשישנו מציאות של מנגד (בזמן הזה), נעשית על-ידי זה גם דחיית וביטול מציאות המנגד, וכשאינו מציאות של מנגד (לעתיד לבוא, ש"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"), בוודאי שעל-ידי זה לא נגרע מאומה בעיקר המכוון דמציאות לא תעשה – המשכת וגילוי האלוקות שבא בהשגת השלייה⁴¹, על-ידי שלילת העשייה⁴².

1. והנה גם התחלקות המצוות לב' סוגים דחיוב ושלילה (עשה ולא תעשה) אינה אלא "מצד המקבל" – "שתיים זו שמעתי", אבל "מצד הנותן" עניינם אחד הוא – "אחת דיבר אלוקים":

הסיבה לכך שיש מצוות שקיומן באופן של שלילה, שב ואל תעשה, היא – מצד הגבלת האדם והעולם:

לכל לראש – בנוגע להשלילה מעניינים בלתי רצויים, "סור מרע" – דכיוון שיש בעולם דברים בלתי רצויים, צריכה להיות עבודת האדם (גם) בדרך השלייה, שב ואל תעשה, "שלא לעשות המנגד".

ונוסף לזה – לאחרי ביטול הרע, "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" – שמצד הגבלת האדם והעולם יכול לקבל רק גילוי אלוקות שמדוד ומוגבל ולפי-ערך מציאותו, ואינו יכול לקבל גילוי אלוקות בדרגה שבאין-ערוך אליו, כי אם באופן של שלילה, על-דרך השגת

השלייה. וכיוון שמצד הגבלת האדם והעולם מוכרח להיות גם עניין של שלילה, נתחלקו המצוות לב' סוגים, עשה (חיוב) ולא תעשה (שלילה) – "שתיים זו שמעתי" – שמצד שמיעת האדם ישנם "שתיים".

אבל המצוות כפי שהם מצד הקב"ה עניינם אחד – המשכת וגילוי אלוקות – "אחת דיבר אלוקים".

והחידוש בזה – ש"אחת דיבר אלוקים":

העניין ד"אחת דיבר" (שכל המצוות עניינם אחד) הוא לא רק מצד המצוות כפי שהם למעלה מגדר של התחלקות – מצוות התורה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, "תורה אחת", שנמשכת מ"הוי' אחד" שלמעלה מהתחלקות שמצד גררי העולם, אלא גם כפי שהם בציוור של מצוות, ציוויים לאדם איך להתנהג בעולם, שאז באים באופן של התחלקות (תרי"ג מצוות, רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה) לפי ערך וכיחס להתחלקות שבאדם ובעולם (רמ"ח אברים ושס"ה גידים שב'עולם קטן זה האדם"⁴³, ודוגמתם בעולם כפשוטו), על-ידי המשכתם משם "אלוקים", לשון רבים – גם בדרגה זו עניינם אחד, המשכת וגילוי אלוקות בעולם.

2. וכיוון שבמתן-תורה ניתנה התורה (כמו שהיא אצל הקב"ה, "חמודה גנוזה"⁴⁴) למטה בארץ דווקא ("לא בשמים היא"⁴⁵) – יש לומר, שניתן הכוח לכל אחד ואחד מישראל שעבודתו

למציאות של מנגד – היתה נכללת בשלילת העשייה גם שלילת המנגד, "שלא לעשות המנגד" (דוגמא לדבר – מצוות איבוד ז' עממין ומחייית עמלק גם לאחרי שבטלו, כיוון שאילו היתה מציאותם קיימת, היו הייבים לאבדם (סהמ"צ להרמב"ם מ"ע קפז)).

(43) תנחומא פקודי ג. ח"ג. לג.ב. תקו"ז תס"ט (ק.ב. ק.א.א).

(44) פרש"י וירא כ.ג. וישלח לה.ז.

(45) שבת פח.ב.

(46) ניצבים ל.יב. וראה ב"מ נט.ב.

הבירור יהיה עסק התורה בכחי' עשה טוב לבד... וגם בשס"ה ל"ת בשרשן למעלה שהן גבורות קדושות כו".

(41) דכיוון שהקב"ה הוא אין סוף, הרי, לאחרי כל העילויים בהשגת אלוקות, ישנם עניינים נעלים יותר שאי-אפשר להשיגם כי אם בהשגת השלייה, ולאחרי שמתעלה עוד יותר ומשיג עם עניינים אלה בהשגת החיוב, נעשית השגת השלייה בעניינים נעלים עוד יותר, וכן הלאה, עד אין סוף (ראה לקו"ת ואתחנן ז.ב. ובכ"מ).

(42) והטעם שהשלילה היא בעניינים אלה דווקא – י"ל (כפשוטו) שאילו היתה אפשרות

בקיום התורה ומצוות למטה בארץ תוכל להיות ותהיה (לא רק מצד גרדי האדם והעולם, "שתיים זו שמעתי", אלא) גם כפי שהם מצד הקב"ה – "אחת דיבר אלוקים":
ובהקדמה – שהסדר דמתן-תורה הוא שתחילה באה ההמשכה מלמעלה למטה ("עליונים ירדו לתחתונים", "ואני המתחיל"⁴⁷), ואחר-כך נעשית ההעלאה מלמטה למעלה ("תחתונים יעלו לעליונים"⁴⁸), ועל-דרך זה בנידון דידן, שתחילה באה ההמשכה מ"אחת דיבר אלוקים" ל"שתיים זו שמעתי", ואחר-כך נעשית ההעלאה מ"שתיים זו שמעתי" ל"אחת דיבר אלוקים"⁴⁹.
והביאור בזה:

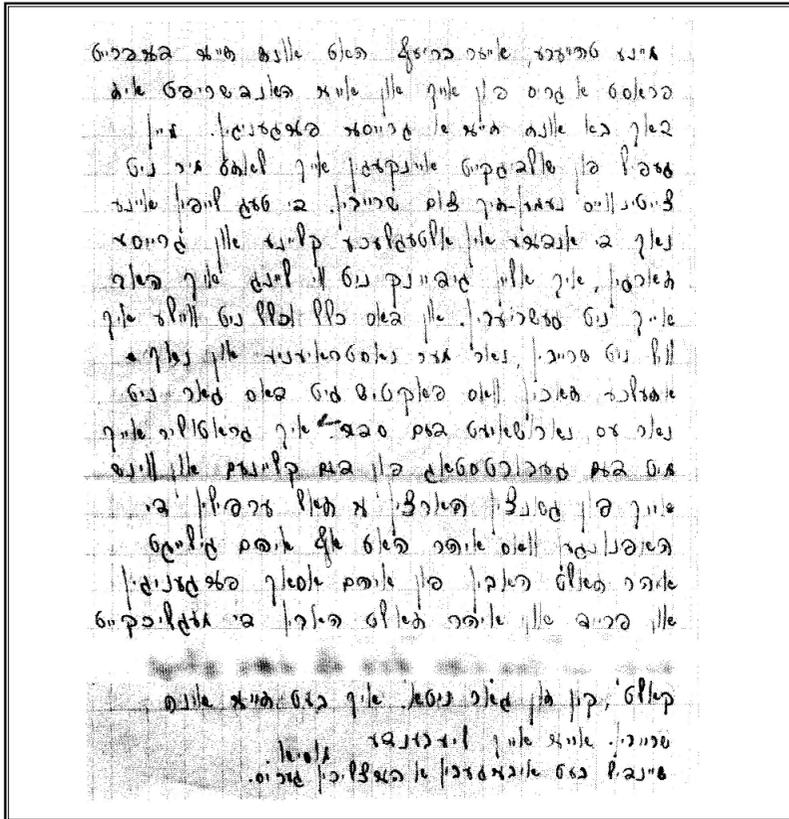
התחלת העבודה בקיום התורה ומצוות היא באופן ד"שתיים זו שמעתי" – דאף שמצד הקב"ה כל המצוות הם עניין אחד, "אחת דיבר אלוקים", מכל מקום, מצד גרדי האדם והעולם ("שמעתי") הרי הוא באופן של התחלקות, "שתיים זו שמעתי", לב' קווין: חיוב, עשה – המשכת אלוקות בעולם, ושלילה, לא תעשה – דחיית וביטול הרע.
ושלימות העבודה בקיום התורה ומצוות היא באופן שבהתחלקות ד"שתיים זו שמעתי" מודגש עניינם העיקרי של המצוות כפי שהם מצד הקב"ה, "אחת דיבר אלוקים" – שנרגש בעבודת האדם שהעיקר הוא התורה ומצוות, גילוי חכמתו ורצונו של הקב"ה, ומציאות העולם אינה אלא בשביל קיום התורה ומצוות, שיומשך ויתגלה חכמתו ורצונו של הקב"ה.

ועל-פי זה יש לבאר תוכן הפלוגתא באופן המענה של בני ישראל על עשרת הדברות, "שהיו אומרים על הן הן ועל לאו הן", או "על הן הן ועל לאו לאו"⁵⁰ (וכיוון ש"אלו ואלו דברי אלוקים חיים"⁵⁰, שניהם אמת) – ש"על לאו הן" מדגיש העניין החיובי שישנו (גם) במצוות לא תעשה (גם) על-ידם נמשך גילוי אלוקות, ו"על לאו לאו" מדגיש המעלה דמצוות לא תעשה בהמשכת דרגה נעלית יותר באלוקות על-ידי השגת השלילה⁵¹.

(קטעים מהתוועדות שבת-קודש פרשת יתרו, ח"י בשבט ה'תשנ"א; 'יתורת-נחמס – התוועדות' ה'תשנ"א, כרך ב, עמ' 249-254)

(47) תנחומא ורא טו. שמו"ר פ"ב, ג.
(48) שלכן, גם לאחר הריבוי – "שוב כלל כולם במצוות אמונה", "העמידן על אחת" (חרא"ג מהרש"א – לעיל ס"ד).
(49) מכילתא פרשתנו כ"א.

(50) עירובין יג, ב. וש"נ.
(51) דאח סה"מ עטר"ת עמ' קכו: "לאו קודם להן, דהן מגיע כמה שהוא רצונו, אבל כשלא יש גילוי הרצון הרי א"א להמשיך על-ידי הן, כ"א הלאו מגיע גם למעלה מבחי' הרצון כו".

מכתב בכתב-יד הרבנית ע"ה, אל חותנה וחותנתה, הורי הרבי נשיא דורנו

המכתב נשלח מפאריז וחותמת הדואר היא מתאריך כ"ז באייר תרמ"ז. בין השאר כותבת הרבנית: "יקירי, מכתבכם שימח אותנו מאוד. פשוט כי דרשת-שלום מכם וכתב-ידכם הוא לנו לעונג גדול. רגש האשמה כלפיכם אינו מרשה לי לפעמים להתיישב לכתוב לכם. הימים רצים אחד אחרי השני עם דאגות יומיות קטנות וגדולות".

הרבנית בעלמא דין – התקשרה הרבנית לחנות, אף שלא עשתה כן כבר שנים רבות לפני כן (באותן שנים, משנת תשמ"ג בערך, נערכו כל ההזמנות ע"י הרשד"ב גאנזבורג). הרבנית הודתה לבעל המכולת על השירות שקיבלה במשך עשרות שנים ופירטה מקרים מיוחדים – כגון אותן פעמים רבות, לדבריה, שבהן ביקשה דברים מזעריים, ואף זה הובא

לביתה במהירות האפשרית, ושוב חזרה וביקשה להודות לכל העובדים והשליחים, ולבסוף התעניינה לדעת אם עדיין נותרו חובות שיש לסלק מיד.
בערב-שבת-קודש לאחר כ"ב שבט ביקש הרבי מהמשמש בקודש לסלק עוד באותו יום במהירות האפשרית את כל החובות בכל החנויות (אם יש כאלה) ולמהר לדווח

ויכוח בין שתי הבנות, האם שביעי ואחרון של פסח הוא יום-טוב כשאר הימים-טובים או לאו — ומושקא אומרת שאחרון של פסח הוא לא יום כמו כל הימים-טובים והראיה שבהדלקת נרות לא אומרים את ברכת שהחיינו...]

והמשך הרבי הרי"צ לספר, כי אביו כ"ק אדמו"ר הרש"ב, בשומעו ויכוח זה בין הנכדות, נזכר תיכף בדברי אדמו"ר הצמח-צדק, שאמר שאחרון-של-פסח הוא יום-טוב על הגאולה העתידה.

ומסביר הרבי שאין זה סתם סמיכות גרידא — אלא שדברי הצמח-צדק הם התשובה מדוע לא אומרים 'שהחיינו' באחרון-של-פסח, שכן ברכת שהחיינו היא רק על שמחת לבב מדבר שישנו בפועל ובמוזמן, ועדיין אנו לפני גאולה העתידה (ראה בהרחבה בלקוטי-שיחות כרך 12).

[וכבר ביאר מי שביאר את החכמה הנפלאה שבניסוח הפתגם באותו "לוח כיס" — שהרי אם היו כותבים את הפתגם הזה בלשון רגיל, כלומר, שהטעם שלא אומרים שהחיינו הוא מפני סיבה פלונית ואלמונית — היה אפשר לכלול רק את הטעם הפשוט המובא בשולחן-ערוך, להיותו מיועד לילדים מתחילים הזקוקים למושגי יסוד ביהדות, אך כאשר כתובה רק השאלה — הרי נכללו כל האופנים לתרצה, כולל האופן האמור, המדגיש כי מהותם של חגים אלה הוא הציפייה והכמיהה לגאולה.

ועוד העיר מאן דהוא, כי באותם ימים ממש שבהם השמיע כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ פתגם זה, החלו מאמצי ההצלה של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו והרבנית הצדקנית מגיא צלמוות; ייתכן וטמון כאן עניין רוחני להזכיר מימרתה ובכך לעורר עליה ועל בעלה זכות].

בעלת סוד שמעטים הכירו

על-פי השמועה התבטא הרבי לפני עורך ה'אלגמיינער ג'ורנאל', הרה"ח ר' גרשון-בער שיח' יעקובסון, ביום ה', א' דראש-חודש אדר

תשמ"ח (בהיכל רבינו' עמ' 21) כי "מעטים האנשים שהכירו אותה. היא הייתה בעלת סוד. מכל-מקום ישנם אחדים שהיו בידידות עמה" (וציין כמה שמות).

בראשית דבריו פתח הרבי והודה לו ("ישר-כוח גדול") על המאמרים שפרסם על הרבנית, וציין: "התפעלתי — למרות שאין המדובר במאורע משמח — שכבר בו-ביום ההלוויה הצלחת להכניס בעיתון תמונות, כתבות, מודעות עם כל הפרטים, ובוודאי תהיה פעולה נמשכת, וכל המרבה הרי זה משובח".

הרבי התבטא: "ברצוני להביע את תודתי גם בשם הרבנית על המאמרים וכו'". והוסיף:

הבעת התודה לא רק בדיבור, אלא ברצוני להשתתף בהוצאות בפועל. בתוך כך הוציא ממגירתו 470 דולר, שהיו קשורים יחד, ועוד דולר אחד, ואמר: "המספר 470 הוא הגימטרייה של השם יחיה מושקא. לשמו של אדם ישנה שייכות מיוחדת עם האדם כפי שמבאר אדמו"ר הזקן, ומבואר בכמה מקומות בחסידות שהשם מהווה צינור לחיותו של האדם. אביה של הנפטרת, הרבי נשיא דורנו אמר, שיש לתת תמיד בהוספה — לכן הנני מעניק לך בנוסף למספר הגימטרייה, גם הוספה. בוודאי תכניס [=תנצל] זאת לעיתון, אם לא את הסכום כולו, על-כל-פנים חלק ממנו. השאר, ביכולתך להחזיק אצלך, או לחלק לעוזרים בעיתון. הכסף הוא מ"קרון חמש" שנתייסד על שם הנפטרת, והוא [=ניתן] הן על העבר, וגם על להבא.

תשלומים וסילוק חובות

"גברת שניאורסון מרחוב פרוידנט" — כך נהגה הרבנית להציג את עצמה בטלפון (ולפעמים ללא תוספת שם הרחוב).

כשבעל המכולת שבו היתה הרבנית מומינה מוצרים, ר' דוב בער שיח' כהן, השתמט מקבלת כסף, מסרה הרבנית על-ידי המשב"ק ר' שלום-דובער שיח' גאנובורג: "אצלנו זה לא נהוג; על כל דבר שקונים יש לשלם".

באחד מימי ראשון בשבוע בחודש טבת או שבט תשמ"ח — בחודשיה האחרונים של

הדור של מתן-תורה קשור לדור הגאולה

גואל ראשון הוא גואל אחרון

על-פי המדובר כמה-פעמים ראשי-התיבות בדרך אפשר של "מיד" — משה, ישראל (הבעל-שם-טוב), דוד מלכא משיחא, זאת אומרת: הדור הראשון של מתן-תורה (דור משה) מתקשר עם הדור האחרון (של הגאולה על-ידי דוד מלכא משיחא), על-ידי גילוי החסידות של הבעש"ט ורבותינו נשיאינו ממלאי-מקומו, והרי לכשיפוצו מעינותיך חוצה "אתי מר", דא מלכא משיחא. ויש לומר שבהתאם לתוכן דתיבת "מיד", בהכרח לבאר שלוש האותיות קשורות לא עם ג' זמנים שונים (משה בדורו, ישראל הבעש"ט בדורו, ודוד מלכא משיחא בדורו), אלא הם באים כולם יחד בסמיכות ממש ("מיד") בכל דור ודור ובכל זמן וזמן. כמדומז גם בזה ש"מיד" הוא גם ראשי-תיבות "משה, יהושע, דורם", ששלושתם היו בדור אחד.

וכן יש לומר בנוגע לדורנו זה — שבאותו דור ישנו הגילוי של כל השלושה — מ' (ראשי-תיבות משיח), י' (ראשי-תיבות שב' שמותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר) וד' (דורם); יחד עם משה שבודונו (כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא-דורנו), בחינת עשר (עשירי בשבט), כולל גם הגילוי דתורת החסידות (מעיינות הבעש"ט) על-ידו, ישנו גם הגילוי דבחינת אחר-עשר, "גואל ראשון הוא גואל אחרון", דוד מלכא משיחא.

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת יתרו ה'תשנ"ב; ספר-השיחות ה'תשנ"ב, עמ' 341)

הקב"ה מצפה לתפילתם של צדיקים — "עד מתי"

מכיוון שכל יהודי הוא בבחינת "עבד עברי" (ויתירה מזו: אמה העבריה), שהרי "ועמך כולם צדיקים" — הרי ישנו פסק-דין ברור בתורה ש"חייב האדון להשוותן לו במאכל ובמשקה כו", כלומר, שהקב"ה צריך לתת לכל אחד ואחד מישראל כל העניינים הכי טובים, לא רק דברים המוכרחים, כמו "חיטה ושעורה", ועל-אחת-כמה-זוכמה אוויר לנשימה, שזהו דבר הכי מוכרח בכל רגע ורגע ממש, אלא גם ענייני תענוג — "להחיות בהם נפש כל חי"...

ועל-דרך זה בנוגע ללימוד התורה — שיש לתת לכל אחד ואחד מישראל (לא רק "חיטה ושעורה" שבתורה, כי אם) גם בחינת יין ("גפן") ושמן ("זית שמן") שבתורה, היינו רזין דתורה — בחינת יין שבתורה, עד לרזין דרזין שבתורה — בחינת שמן שבתורה בדוגמת השמן שצף על גבי כל המשקין, כולל — יין.

ולא עוד, אלא ש"כל הקונה עבד עברי קונה אדון לעצמו" — כפי שאמרו חז"ל — "צדיק (ועמך כולם צדיקים) גזור והקב"ה מקיים!"

ומכיוון שכן, בוודאי צריך הקב"ה לקיים את תפילתם ובקשתם ודרישתם של בני ישראל שאינם יכולים לסבול יותר את מצב הגלות, עד שצועקים "עד מתי"... ולכן גוזרים הם: אלוקים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל-... ואז — הקב"ה מקיים!...

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת יתרו ה'תשמ"ה;

יתורת-מנחם — התוועדות ה'תשמ"ה, כרך ב, עמ' 1213 — בלתי מוגה)

"גברת שניאורסון מרחוב פרזידנט"

כך נהגה הרבנית הצדקנית מרת חיה-מושקא ע"ה להציג את עצמה בשיחות טלפוניות ☐ "אנו אכן מתנחמים ברעיון ובמחשבה התמידיים שהנפטרת החשובה הורישה לנו את מעשיה הטובים שמילאו את כל ימיה", כתב הרבי באיגרת תודה על מכתב ניחומים שקיבל ☐ לרגל היארציט השבעה-עשר שלה – כ"ב בשבט (תשמ"ח)

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

כפי המדובר. בנדים לבתו הכלה כמנהג הנגידים המפורסמים.
...החתונה תהי' איה"ש בחודש כסלו תרפ"ט בעיית [=בעיר תהלה] ווארשא יע"א ביום ג' י"ד ימים לחודש הני"ל, על הוצאות אבי הכלה שליט"א."

להלן חלק מנוסח שטר התנאים של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו והרבנית הצדקנית ('מכתבי החתונה' בתחילתו – עמודים ד"ה) מאור ליום ב' ששה ימים לחודש כסלו, ריגא תרפ"ט:
למול טוב יעלה ויצמח כן רטוב מצא אשה מצא טוב ויפיק רצון מדי הטוב.

כסף מנול?!

ביום א' דראש-חודש מרחשוון תרפ"ט כתב המזכיר (על נייר המכתבים שלו נרשם: "בא כח כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש ריגא-לטביא") לידידיו החסיד רבי ישראל יאקובסאן (תשורה קסטל, ה' במרחשוון תשס"ה, עמ' 9):
"על של עתה באתי, בטח לא נעלם ממך אודות השידוך של בת כ"ק מוסיא תי'; כמה הרפתקאות עברו עד שנגמר לפועל. והנה הוחלט והוקבע שתהיה החתונה אי"ה למול טוב בשעה טובה ומוצלחת בחודש כסלו הבא עלינו לטובה. כפי הנ"ל מובן לך שאין עדיין התחלה מהנצרך, וכן גם הלא נצרך לנדרוניה, לכד עצם הענין, איך אפשר ולמה יהיה כן, שכ"ק יגרע מבעלי-בתים פשוטים ח"ו שלא יתן נדוניה לכל-הפחות סכום לא-גדול. הנה מצד כל מה שעבר בעניין זה מוכרח הדבר בנפש... ההוצאות הדרושות וההכנות כו'..."

המגיד מראשית אחרית הוא יתן שם טוב ושארית אלה דברי הברית והתנאים שנדברו והותנו בין הני שני הצדדים. היינו מצד האחד כ"ק אדמו"ר הרי יוסף יצחק שליט"א בכ"ק אדמו"ר מהרש"ב נבגיים, העומד מצד בתו הכלה הבתולה המהוללה מי חיי מושקא תחי', ומצד השני כי הרה"ח הרה"ג המפורסם מוה"ר לוי יצחק שליט"א בן הרה"ח הרי ברוך שניאור ז"ל. העומד מצד בנו החתן הרב מוה"ר מנחם מענדל נ"י.
ראשית דבר הי"ה החתן מוה"ר מנחם מענדל נ"י הניל ישא למז"ט את הכלה הני"ל מי חיי מושקא תי' בחופה וקידושין כדת משה וישראל. ואל יבריחו ואל יעלימו לא זה מזו ולא זו מזה. וישלטו בנכסיהן שוה בשוה וידורו ביניהם באהבה וחיבה כאורח כל ארעא.

הי"ה כ"ק אדמו"ר שליט"א העומד מצד בתו הכלה תי, התחייב אי"ע ליתן נדוניה לחתן שיי כפי המדובר. מתנות להכלה ג"כ כפי המדובר. מזונות להזוג אחר החתונה איה"ש [=אם ירצה השם] הכל

אמרו טוב יעלה ויצמח כן רטוב מצא אשה מצא טוב ויפיק רצון מדי הטוב.

כמאן מראשית אחרית הלא וכן כן טוב ויארות אלאה דברי הברית והתנאים שנבדלו והתנו בין הני שני הצדדים. היינו מצד האחד כ"ק אדמו"ר הרי יוסף יצחק שליט"א בכ"ק אדמו"ר מהרש"ב נבגיים, העומד מצד בתו הכלה הבתולה המהוללה מי חיי מושקא תחי', ומצד השני כי הרה"ח הרה"ג המפורסם מוה"ר לוי יצחק שליט"א בן הרה"ח הרי ברוך שניאור ז"ל. העומד מצד בנו החתן הרב מוה"ר מנחם מענדל נ"י.

ראשית דבר הי"ה החתן מוה"ר מנחם מענדל נ"י הניל ישא למז"ט את הכלה הני"ל מי חיי מושקא תי' בחופה וקידושין כדת משה וישראל. ואל יבריחו ואל יעלימו לא זה מזו ולא זו מזה. וישלטו בנכסיהן שוה בשוה וידורו ביניהם באהבה וחיבה כאורח כל ארעא.

ה"ה כ"ק אדמו"ר שליט"א העומד מצד בתו הכלה הבתולה המהוללה מי חיי מושקא תחי', ומצד השני כי הרה"ח הרה"ג המפורסם מוה"ר לוי יצחק שליט"א בן הרה"ח הרי ברוך שניאור ז"ל. העומד מצד בנו החתן הרב מוה"ר מנחם מענדל נ"י.

ה"ה כ"ק אדמו"ר שליט"א העומד מצד בתו הכלה הבתולה המהוללה מי חיי מושקא תחי', ומצד השני כי הרה"ח הרה"ג המפורסם מוה"ר לוי יצחק שליט"א בן הרה"ח הרי ברוך שניאור ז"ל. העומד מצד בנו החתן הרב מוה"ר מנחם מענדל נ"י.

ראשית דבר הי"ה החתן מוה"ר מנחם מענדל נ"י הניל ישא למז"ט את הכלה הני"ל מי חיי מושקא תי' בחופה וקידושין כדת משה וישראל. ואל יבריחו ואל יעלימו לא זה מזו ולא זו מזה. וישלטו בנכסיהן שוה בשוה וידורו ביניהם באהבה וחיבה כאורח כל ארעא.

לאן נכנסו מן גויאורי זאון חסידך טוב
לאן אהבתיך שמואל ז"ל שליט"א

ימי שבעיני ושמיני של פסח הם החגים היחידים שלא אומרים בהם שהחינוך? מקורו של פתגם זה בדברי הרבנית-חיה מושקא בהיותה ילדה בת חמש, כפי שסיפר לימים (בסעודת אחרון-שלי-פסח ת"ש) אביה, כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ:

מקווים אנו על-פי המשך דברי כ"ק אדמו"ר בשמחת-תורה, שיהיה אי"ה שנה זו טובה ומתוקה, והכלי להמשכות העליונות הוא השמחה דווקא".

פתגם הרבנית ב'לוח כ"ס'

זה היה באחרון של פסח תרס"ו. בחדר האוכל של בית כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב התנהל

ב"יומן כ"ס" לשנת תש"ג שערך הרבי מופיע באחרון-של-פסח הפתגם דלהלן: "הידעת אשר